

УДК 81.24 (73)

І. О. Білецька,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини)

ВПЛИВ ІММІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МОВНУ ПОЛІТИКУ США

Постановка проблеми. Фактично доведено, що не існує такого явища, як абсолютно одномовна держава. Навіть у тих країнах, що мають одну офіційну мову, якою спілкується більшість населення (наприклад, Велика Британія, США, Франція, Німеччина, Японія), завжди існують чисельні групи людей, що використовують інші мови. Так, у США близько 7 % населення постійно розмовляє не англійською мовою. У Великій Британії більше 100 мов меншин знаходиться у постійному вжитку. У Японії, одній з найбільш багатомовних країн, існують змішані групи мовців, які розмовляють китайською та корейською мовами.

Мовна освіта будь-якої країни відображає пріоритети мовної політики, яка безпосередньо пов'язана з мовною ситуацією [2, с. 19].

Історично склалося так, що США є полікультурною державою: більше 50-ти мільйонів населення є представниками національних меншин (мексиканці, індіанці, ескімоси та інші). Інший прошарок населення представлений перехідними етнічними групами, до яких можна віднести представників скандинавських країн, поляків, українців, італійців та ін.

На нашу думку, саме політика американського уряду у галузі мовної освіти є цікавою і корисною для нашої відносно молодій держави, яка провадить власну мовну політику також в умовах полікультурного середовища.

Аналіз досліджень і публікацій. Науковим підґрунтям для вивчення проблеми багатомовності є праці зарубіжних (Л. Бака, М. Берліц, Ф. Гуен, М. Суїт) та вітчизняних (Г. Гринюк, О. Літвінов, Н. Середа) учених. Особливостей державної мовної політики США

торкаються дослідження О. Зіноватної, О. Літвінова, О. Першукової. Мовну політику у своїй країні та її вплив на розвиток навчання іноземних мов аналізують такі американські науковці, як У. Вайт, А. Ленкер, Т. Осборн, І. Пуфал, Н. Родес та інші.

У своїй статті ми ставимо за **мету** проаналізувати імміграційні процеси, що мали місце у Сполучених Штатах Америки в ХХ столітті і значною мірою визначили особливості державної мовної політики, яка є досить багатоаспектною та складною. Адже саме постійні напливи іммігрантів вплинули на становлення мовного фонду у цій країні.

Виклад основного матеріалу. Як свідчить аналіз наукової літератури, нова хвиля імміграції до США, яка розпочалася з 70-х років ХХ століття, стала можливою завдяки прийняттю у 1965 році Закону про імміграцію (Immigration Act of 1965). До цього часу процес імміграції координувався пунктом про етнічну норму Закону про імміграцію 1924 року. Відповідно до цього закону, який був прийнятий у період надзвичайного розквіту расизму, річна норма тих, кому дозволялося іммігрувати у США, визначалася відсотком, який національна група становила у загальній чисельності американського населення в 1920 році. Прийняте у 1924 році законодавство про імміграцію мало на меті відкрито обмежити імміграцію небілого населення.

Внаслідок прийняття Закону про імміграцію (1924 р.), депресії 30-х років і другої Світової війни, імміграція в Сполучені Штати зменшилася у період з кінця 20-х до початку 50-х років ХХ століття. Її новий сплеск розпочався знову в 50-х роках і зазнав значних змін після прийняття Закону про імміграцію у 1965 році. До 1965 року співвідношення іммігрантів з Європи залишилося приблизно сталим у порівнянні з іммігрантами з Азії і решти Америки. Але після 1965 року воно змінилося: кількість перших зменшилася, а других – надзвичайно зросла.

З 60-х до 90-х років найбільша кількість іммігрантів щороку прибувала з Мексики. В останні роки більше людей прибувало з Азіатських країн, хоча Мексика продовжує забезпечувати іммігрантами більше, як будь-яка інша окрема країна. Країни, за кількістю переселеного населення у 1969 році до США, можна розташувати у такому порядку: Мексика, Італія, Філіппіни, Канада і Греція. До 1973 року Канада і Греція випали з цього списку, який згодом містив Мексику, Філіппіни, Кубу, Корею та Італію. Через два роки Італію замінив Китайський Тайвань. У кінці 70-х років кількість іммігрантів з Азії стійко зростала. У 1980 році найбільше іммігрантів прибуло з Мексики, В'єтнаму, Філіппін, Кореї і Китайського Тайваню.

Протягом 80-х років кількість азіатського населення в Сполучених Штатах зросла на 70 % – з 3,8 мільйонів в 1980 році до 6,5 мільйонів в 1988 році. Одна третя цього населення зосереджена в Каліфорнії. Азіатські іммігранти є представниками багатьох національностей і мовних груп. Як мінімум 80 % азіатських іммігрантів у 80-х роках прибуло з Китаю, Тайваню, Гонконгу, В'єтнаму, Камбоджі, Лаосу, Філіппін, Японії, Південної Кореї і Мікронезії. Більшість із них має вищу професійну та освітню підготовку, якщо порівняти з тими, які іммігрували раніше.

Основні причини імміграції, починаючи з 70-х років, спричинені економічними, політичними і родинними факторами. Закон про імміграцію 1965 року встановив привілейовану систему, що підтримувала родинні зв'язки. В отриманні імміграційних віз перевагу мали чоловіки, діти і діти спільних батьків, які є американськими громадянами. Також перевага надавалась висококваліфікованим працівникам, корисним для розвитку американської економіки. І, зрештою, можливість отримувати візу першочергово мали політичні біженці.

Найбільша імміграція в Сполучених Штатах мала місце після 1980 року, коли населення іноземного походження становило 64 % [6]. Найвищий відсоток іноземців (27,1 %) прибув з Мексики. Багато мексиканців легально переселялося до США на підставі родинних мексикансько-американських зв'язків. Разом з тим було багато й тих, які проникли в країну незаконним шляхом, здебільшого такі, хто мав низький рівень освіти і намагались уникнути тяжких економічних умов у своїй країні.

У зв'язку з тим, що першочергові права на імміграцію мали кваліфіковані працівників, до Сполучених Штатів переїхало багато медичних та інших високоосвічених професіоналів, яких найчастіше приваблювала можливість отримувати вищу зарплату. Наприклад, до середини 70-х років більша половина інтернів у муніципальних лікарнях у Нью-Йорку були лікарі-іммігранти з азіатських країн. У 1976 році близько 40 % всіх філіппінських лікарів практикувало в США. Найдраматичнішою подією було те, що в 1972 році всі випускники тайландської медичної школи найняли літак і прибули до Америки.

Постійні імміграції швидко змінюють расовий та етнічний склад американського населення. За прогнозами, до 2050 року відбудеться надзвичайне зменшення кількості білошкірого населення (не іспанського походження) – з 75,6 % до 52,8 %.

Протягом цього ж періоду кількість іспанського населення зростає з 9,1 % до 24,5 %, а відсоток населення з азіатських та тихоокеанських країн збільшиться з 2,8 % до 8,2 %. Показники чорношкірого, індіанського, ескімоського та алеутського населення залишаться на тому ж рівні. Проте в 1990 році відсоток чорношкірого населення був вищий (11 %), ніж відсоток (9,1 %) іспанського, але до 2035 року це взаємовідношення буде навпаки – відповідно 13, 2 % і 20,3 % загальної чисельності населення.

Соціолог Натан Глейзер у своїй книзі під назвою “Кламор біля воріт: Нова американська імміграція” (“Clamor at the Gates: The New American Immigration”) підкреслює, що програми навчання іммігрантів, засновані у 20-х роках ХХ століття, робили наголос на навчанні англійської мови і американського стилю життя. Часто ці асиміляційні програми включали присягу американському прапору, вивчення американського типу харчування, переконуючи учнів у занепаді більшості урядів інших країн порівняно з Сполученими Штатами.

Нові імміграції, безперечно, змінюють і мовну ситуацію в США. Наприклад, у період з 1980 року по 1990 рік, як показано в таблиці 1, спостерігається зменшення у використанні європейських мов (німецької, італійської, польської, грецької), а більше спілкуються іспанською та азіатськими мовами [5].

Таблиця 1

**Мови, які використовуються як розмовні у сім'ях
іммігрантів
(дані 1980-1990 років)**

№	Мова	1990	1980	Зміна у % (1980-1990)
1	Іспанська	17345	11116	56
2	Французька	1930	1609	20
3	Німецька	1548	1587	- 2
4	Китайська	1319	631	109
5	Італійська	1309	1618	- 19
6	Філіппінська	843	452	87
7	Польська	723	821	- 12
8	Корейська	626	266	135
9	В'єтнамська	507	195	161
10	Португальська	431	352	22
11	Японська	428	336	27

12	Грецька	388	401	- 3
13	Арабська	355	217	63
14	Хінді	331	130	155
15	Російська	242	173	40

Збільшення кількості тих, хто розмовляє у сім'ї французькою мовою, ймовірно спричинене імміграцією франкомовного населення з Карибських островів, наприклад, Гаїті. Найсуттєвіше зростання показників мають в'єтнамська (+161 %), хінді (+155%), корейська (+135 %) китайська (+109 %) мови. Проте іспанська зберігає першість як мова, яку найчастіше використовують для домашнього спілкування, окрім англійської. Дані таблиці засвідчують, що після англійської мови іспанська – найбільш уживана у сімейному колі. Нею спілкуються вдома у дев'ять разів частіше, ніж французькою, яка є другою мовою за використанням, окрім англійської, на побутовому рівні.

Якщо вести мову про період з 1990 по 2010 роки, то ці дані суттєво не змінилися.

Що стосується територіального розподілу мовних груп, то в штаті Нью-Мексіко проживає найбільший відсоток (36 %) населення, яке не спілкується англійською мовою вдома, наступне місце займає Каліфорнія (31 %). Лише п'ять штатів мають 20 % або більше – Техас, Гаваї, Нью-Йорк, Арізона і Нью-Джерсі.

Найбільша кількість тих, хто говорить англійською мовою на рівні нижче середнього, належать до сімей з азіатських країн: китайці (60 %), корейці (61 %) і в'єтнамці (63 %) [5]. Ці дані вказують на існування важливої мовної проблеми, яка існує для багатьох азіатських учнів. З огляду на це, школи почали використовувати різноманітні програми, щоб підняти рівень мовної різноманітності.

Інспектування, яке відбувалось протягом 1998-1999 навчального року у Нью-Йорку, засвідчило існування 120 різних мов, якими спілкувалися учні державних шкіл міста, не володіючи досконало англійською мовою. Зазначимо, що іспанська і китайська мови найчастіше використовувалися неангломовними учнями [3].

Варто підкреслити, що становище деяких іммігрантів є досить скрутним. Приміром, 50000 представників народу майя у 80-х роках втікала від згвалтувань, тортур і вбивств під час громадянської війни в Гватемалі. Ці іммігранти – нащадки цивілізації Майя, які побудували піраміди та пам'ятники по всій Центральній Америці і мали писемне мовлення. Сьогодні представники народу майя все ще говорять своєю традиційною мовою. Люди в Сполучених Штатах вважають, що в резиденціях Центральної Америки і Мексики

говорять іспанською. Проте це не стосується народу майя та інших тубільних племен. Отже, є всі підстави стверджувати, що протягом всієї історії Сполучених Штатів цілі етнічні групи не мали мовних прав.

Кількість людей у США, які вдома говорять не англійською, зростає диспропорційно. Якщо у 1980 році 23,1 мільйона осіб старших від 5 років говорили вдома іншою мовою, а не англійською (11 % або кожний 9 мешканець), то у 1990 році число неангломовних у цій самій групі зросло до 31,8 мільйона, що становить 14 % всіх мешканців або кожний 7 мешканець.

Як засвідчує професор Делаварського університету (Ньюарк) Я. Білінський, точніші цифри з американського статистичного щорічника за 1995 рік показують, що із загального числа неангломовних (31,8 млн. на 230,4 млн. або 13,8 %), більша половина (17,3 млн. або 7,5 %) говорили іспанською, менша частина (4,5 млн. або 1,9 %) – мовами азійськими, а решта (10,0 млн. або 4,4 %) – іншими мовами. До речі, у довіднику за 1995 рік не наведені мешканці США, які спілкувались удома українською, мабуть, тому що в 1990 році їх було менше ніж 100000. (У тому самому році 741 тисяча осіб заявили, що вони є українського походження) [4].

За даними дослідження, проведеного Джиліан Стівенс (Іллінойський університет), загальна кількість американців, що не володіють англійською мовою як рідною, на 2000 рік становила 40 млн. Більш нещодавні прогнози засвідчують, що кількість американців з іспанською мовою як першою незабаром зросте від 18 до 20 млн., передбачається збільшення чорношкірої молоді у віці до 18 років на 9 %, а також зростання вдвічі населення інших груп.

Висновки. Не зважаючи на викладені вище факти, державна мовна політика США протягом тривалого часу була зосереджена на розвитку в багатомовному й багатокультурному американському соціумі тільки однієї мови – американської англійської як засобу консолідації народу. У низці державних документів, оприлюднених у другій половині XX століття, йшлося про недоречність, хибність і низьку ефективність мовної політики США. Було констатовано, що потреба володіння іноземними мовами продиктована проблемами національної оборони та економічними обставинами, тому громадянам Америки варто опановувати мови тих країн, які відіграють вирішальну роль у міжнародних стосунках [1, с. 106]. Події 11 вересня 2006 року були також поштовхом до створення Мовної ініціативи з національної безпеки, в результаті чого було виділено 100 млн. доларів для підготовки фахівців з так званих критичних мов (арабської, китайської,

фарсі тощо), якими спілкуються у важливих для США геополітичних районах світу.

Отже, на сучасному етапі розвитку американського суспільства мовна політика змінюється з асиміляторської на плюралістичну, тобто орієнтовану на широке використання не однієї, а кількох мов. Ця тенденція стосується запровадження навчання іноземних мов, яке поки що не набуло масовості, але, можливо, згодом набуде статусу особливої значущості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Першукова О. Державна мовна політика США з навчання іноземних мов у контексті формування світогляду школярів / О. Першукова // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 3 (72). – С. 103–112.

2. Степаненко М., Степаненко Н. На шляху до справжньої багатомовності / М. Степаненко, Н. Степаненко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2001. – № 5. – С. 19–22.

3. Berger J. School Programs Assailed As Bilingual Bureaucracy / J. Berger // New York Times. – 1999. – 4 January.

4. National Center for Education Statistics <http://nces.ed.gov>

5. U. S. Census Bureau. We Asked ... You Told Us Language Spoken at Home. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.census.gov/>

6. U. S. Census Bureau, March 1998. Current Population Survey. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.census.gov/>

Білецька Ірина Олександрівна. Вплив імміграційних процесів на мовну політику США.

Проаналізовано імміграційні процеси, що мали місце у США в ХХ столітті і значною мірою визначили особливості державної мовної політики, яка є досить багатоаспектною та складною. Саме постійні напливи іммігрантів вплинули на становлення мовного фонду у цій країні. Із загального числа неангломовних (13,8 %) у 1995 році більша половина (7,5 %) говорили іспанською, менша частина (1,9 %) – мовами азійськими, а решта (4,4 %) – іншими мовами.

Ключові слова: імміграційні процеси, мовна політика, полікультурне суспільство, мовний фонд.

Билецкая Ирина Александровна. Влияние иммиграционных процессов на языковую политику США.

Проанализированы иммиграционные процессы, что имели место в США в XX веке и значительно определили особенности государственной языковой политики, которая очень многогранная и сложная. Именно постоянные наплывы иммигрантов повлияли на становление языкового фонда в этой стране. Из общего числа неанглоязычных (13,8 %) в 1995 году большая половина (7,5 %) говорили на испанском, меньшая часть (1,9 %) – на азиатских языках, а остальные (4,4 %) – на других языках.

Ключевые слова: иммиграционные процессы, языковая политика, поликультурное общество, языковой фонд.

Iryna Biletska. The influence of immigrant processes on the linguistic policy in the USA.

The immigrant processes in the USA in the XX century determined the peculiarities of governmental linguistic policy which is many-sided and difficult. Constant influx of immigrants influenced greatly on the linguistic fond of this country. The most part of non-speaking population (7,5 %) in 1995 spoke Spanish, lesser (1,9 %) – Asians and the rest (4,4 %) – other languages.

Key words: immigrant processes, linguistic policy, multicultural society, linguistic fond.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Прізвище: Білецька

Ім'я: Ірина

По-батькові: Олександрівна

Місце роботи: Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

Посада: доцент кафедри теорії і методики іноземних мов

Науковий ступінь: кандидат педагогічних наук

Вчене звання: доцент

Домашня адреса: вул. Леніна, 19/10, кв. 14, м. Умань, Черкаська
обл., 20300

Телефон: 0979979233, 0509467916

E-mail: irysya-1@mail.ru